

ӨНЕР, МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ СПОРТ
ИСКУССТВО, КУЛЬТУРА И СПОРТ
ART, CULTURE AND SPORT

ГТАМР 77.03.05

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАҒЫ ДЕНЕ ТӘРБИЕСІН АРТТЫРУДЫҢ
МОТИВАЦИЯЛЫҚ-МАҚСАТТЫ БАҒЫТЫ

Н.Ө. ӨТЕГЕНОВ

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе, Қазақстан

Аңдатпа. Мақалада студенттердің қажеттілік-мотивациялық саласы жоғары оқу орнындағы дене тәрбиесінің тиімділігін арттырудың факторы екендігі негізделген. Дене тәрбиесінің тиімділігін арттыру шарттарын ұйымдастыру университеттегі студенттердің дене шынықтырудағы қажеттілік-мотивациялық саланың динамикасын зерттеуді, теріс уәжді азайту және студенттердің дене шынықтырумен айналысуға оң уәжің қолдау жолдарын іздеуді анықтайды.

Түйін сөздер: мотивация, дене тәрбиесін ұйымдастыру, факторлар, тиімділікті арттыру.

Аннотация. В статье обосновано, что потребностно-мотивационная сфера студентов является фактором повышения эффективности физического воспитания в высшем учебном заведении. Организация условий повышения эффективности физического воспитания предопределяет исследование динамики потребностно-мотивационной сферы занятий физической культурой студентов в вузе, поиск путей снижения негативной мотивации и поддержания позитивной мотивации студентов к занятиям физической культурой.

Ключевые слова: мотивация, организация физического воспитания, факторы, повышение эффективности.

Annotation. The article proves that the need-motivational sphere of students is a factor in improving the effectiveness of physical education in higher education institutions. The organization of conditions for improving the effectiveness of physical education determines the study of the dynamics of the need-motivational sphere of physical education of students in higher education, the search for ways to reduce negative motivation and maintain positive motivation of students to physical education.

Key words: motivation, organization of physical education, the factors that increase efficiency.

Зерттеудің өзектілігі. Дене шынықтыру және спорт қызметінің мазмұны мотивтерді, мүдделерді, құндылық бағдарларын қамтитын мотивациялық сала арқылы нақтыланады. Адамның мінез-құлқының қозғаушы күштері сонымен қатар сезімдер мен эмоцияларды, яғни мотивацияның моральдық бағытын қамтиды.

Мотивациялық сала жүзеге асырылатын іс-әрекеттің маңыздылығын ғана емес, сонымен қатар қызметтің қалаған бағытта одан әрі даму болашағын да анықтайды.

Дене тәрбиесі процесінің нақты қозғаушы күші - бұл қажетті сапаны белгілей отырып жеке тұлғаның мазмұнды жағы және педагогикалық жағдайларға байланысты өзгеретін жеке тұлғаның динамикалық жағымен, оның функционалды мүмкіндіктерімен байланысты болатын іс-әрекет процесіне байланысты мақсатты нұсқаулық арасындағы қайшылық [1].

Дене тәрбиесі мұғалімінің педагогикалық қызметін жүзеге асырудың құралдары мен әдістерін таңдау, оның нақты нәтижесі дұрыс таңдалған мақсатқа байланысты.

Жоғары оқу орындарындағы студенттердің дене тәрбиесін дамытуға және жетілдіруге бағытталған педагогикалық зерттеулерде, әдетте, осы мәселенің бір жағы немесе "оқытушы" немесе "студенттік" талданады.

Жоғары оқу орнында дене тәрбиесін біржақты қарау эклектикалық тұжырымдарға әкеледі және оны оқытушы мен студент белгілі бір жүйелілік ретінде қарастырылуы керек процесс ретінде оқуға және дамытуға мүмкіндік бермейді. [2].

Дене тәрбиесінің теориясы немесе практикасы болсын, студенттің дене тәрбиесіне саналы көзқарасын қалыптастырудың педагогикалық шарттары жеткілікті зерттелмеген, оқытушы мен студент арасындағы тығыз жеке ынтымақтастықсыз құру және жүзеге асыру мүмкін емес. Жоғары оқу орындарында оқу процесінде психикалық және психикалық стресс аясындағы физикалық жүктеме, стресстік жағдайлардың мүмкін болатын жағымсыз әсерлерін өтейтін фактор болуы мүмкін [3].

Сондай-ақ, студенттер арасында дене тәрбиесін дамыту және арттыру үшін дене шынықтырудың моральдық-тәрбиелік әлеуетін ескеру қажет. Бұл аспектінің маңыздылығы, біздің қоғамымыздағы өзгерістер кезеңінде қоғамдық құрылымның барлық деңгейлерінде адамгершіліктің айтарлықтай төмендеу тенденциясын атап өтуге болатындығына байланысты.

Дене шынықтыру саласы жеке тұлға мен әлеуметтік топтардың адамгершілігін қалыптастыруда үлкен мүмкіндіктерге ие.

Дене шынықтырудың мәні бүкіл оқу кезеңінде студенттердің өмір сүру режимін, белсенді демалысын оңтайландыру, жұмыс қабілеттілігін сақтау және арттыру құралы ретінде артып келеді. Сонымен қатар, дене шынықтыру құралдары болашақ мамандық жағдайларына қатысты жалпы және арнайы дене шынықтырумен қамтамасыз етіледі [4].

Нақты мәселелерді шеше отырып, студенттердің дене тәрбиесі сонымен бірге адамгершілік, ерік-жігер және эстетикалық дамуда маңызды рөл атқарады, жан-жақты дамыған мамандарды даярлауға айтарлықтай үлес қосады, бұл қазіргі қоғамдағы өте маңызды аспектілер.

Зерттеудің мақсаты - университеттегі дене тәрбиесін жақсарту проблемаларының жай-күйін қарастыру, дене тәрбиесі процесінің мотивациялық-мақсатты бағытын және белгілі бір дәрежеде осы бағытқа жанама әсер ететін мәселелерді талдау.

Зерттеу әдістері - қойылған мақсатты шешу үшін зерттеу мәселесі бойынша ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау әдісі қолданылды.

Зерттеу нәтижелері және оларды талқылау. Студенттердің дене тәрбиесінің мазмұнына заманауи көзқарастар авторлық және эксперименттік оқу бағдарламаларын әзірлеу негізінде жаңа дәстүрлі емес дене шынықтыру құралдарын тартуды талап етеді.

Сауықтыру гимнастикасының дәстүрлі емес түрлерінің құралдары (аэробика, атлетикалық гимнастика) студенттердің жұмысқа қабілеттілігін, төзімділігін және басқа да физикалық қасиеттерін дамытуға ықпал етеді, сондай-ақ жастардың дене шынықтыруға деген қызығушылығын арттырады, Университетте студенттердің дене тәрбиесі процесінің негізгі міндеттерін шеше отырып, салауатты өмір салтын қалыптастырады.

Студенттерді спорт түрлері бойынша топтарға бөлу кезінде оның сауалнамалық сұрау арқылы анықталған танымалдылығын, университеттегі бар спорт ғимараттарының жай-күйін, сондай-ақ дене шынықтыру кафедрасының оқытушылық құрамында спорт түрлері бойынша мамандардың болуын ескеру қажет. Жеке көзқарас қағидатын сақтау педагогикалық әсердің студенттердің өмірлік тәжірибесіне, күштері мен мүмкіндіктеріне сәйкестігін қамтамасыз етеді. Сондай-ақ, әр адамның ерекше екенін есте ұстаған жөн. Оның өз мүдделері, қызығушылығы, қажеттіліктері, бағалары бар. Сондықтан студенттердің жеке ерекшеліктеріне негізделген оқу процесі жаңа, құнды мүдделер мен қажеттіліктердің пайда болуы мен көрінісі үшін мүмкіндіктер жасауы керек.

Дене тәрбиесін жақсарту үшін сәттіліктің шешуші шарты - белгілі бір адамның барлық сипаттамаларын ескере отырып, тәрбиелік ықпал ету факторы, ал нақты формаларды бағалау кезінде ұжымда біртұтас шығармашылық этикалық ұстанымды қалыптастыру мінез-құлық та өте маңызды фактор болып табылады. Бұл спорт мұғалімдеріне моральдық тұлға мен іс-әрекеттің этикалық мінсіздігі үшін қосымша жауапкершілік жүктейді. Адамның физикалық қасиеттері мен дене дайындығын жақсартуда қол жеткізілген айтарлықтай нәтижелерге қарамастан, егер олар моральдық тұрғыдан тәрбиеленбесе және күш-жігерін қоғамның пайдасына жұмсауға белсенді ниеті болмаса, олар қоғам үшін пайдалы болмауы мүмкін екенін есте ұстаған жөн.

"Физикалық тәрбие" деп түсінетіндердің көпшілігі ерік-жігерді тәрбиелеу болып табылады. Қимылдарды үйрену, физикалық қабілеттерді жетілдіру процесінде бет әлпеті міндетті түрде әрекет ете отырып дамиды. Онсыз физикалық жетілу жолындағы бірде-бір тапсырманы парадоксалды жүзеге асыру мүмкін емес.

Дене тәрбиесі процесінде ең көп әсер ететін ерікті қасиеттердің арасында:

- мақсаттылық;
- қиындықтарды жеңуде көрінетін табандылық пен қыңырлық;
- төтеп берулік (өз сезімдері мен көңіл-күйлерін реттеу мүмкіндігі);
- табандылықпен пен батылдық (тез шешім қабылдау және қауіп-қатерге қарсы әрекет ету қабілеті);
- белсенділік (дәстүрлі емес құралдар мен әдістермен қиындықтарды жеңу).

Ерекше фактілермен "ерікті қасиеттерді тәрбиелеу-үнемі өсіп келе жатқан қиындықтарды жүйелі түрде жеңу. Сонымен қатар, қиындықтар студенттердің мүмкіндіктеріне сәйкес келуі керек. Яғни, дене тәрбиесі процесінің логикасы мен ерік-жігерді тәрбиелеу логикасы сәйкес келеді, өйткені олар бір заңдар мен принциптерге бағынады (жүйелілік, прогресс, қол жетімділік).

Сондай-ақ, проблемаларды шешу және дене шынықтыру сабақтарының тиімділігін арттыру үшін сабақтарды өткізудің бірыңғай формаларын жою қажет. Оқу процесінің тиімділігін арттыру үшін университет оқытушылары даралау және саралау ережелерін қолдануы керек, студенттер арасындағы дене тәрбиесін жақсарту үшін дене шынықтыру-сауықтыру іс-әрекетінің стандартты бағыттарын, әдістері мен құралдарын өзгерту қажет. Осыған байланысты оқытушылар осы саладағы білім жүйесін жетік білуі, оларды соңғы ғылыми деректер негізінде үнемі жаңартып отыруы, студенттерге берудің ықпалды құралдарын табуы, сондай-ақ ғылыми-зерттеу және ғылыми-әдістемелік жұмыс дағдыларын, компьютерлік грамотаны, заманауи ақпараттық технологияларды жетік меңгеруі тиіс [5].

Қорытынды. Сонымен, университетте дене шынықтыруды арттыру проблемалары күрделі құбылыс деп айта аламыз, оның көптеген аспектілері бар, соның арқасында оларды есепке алу арқылы тиімді және тиімді шешімдер мен оларды жою жолдарын табуға болады. Мәселелерді шешу үшін студент пен оқытушы арасындағы тығыз кері байланысты (өзара әрекеттесуді) ескеру қажет, соның арқасында студент дене шынықтырудың бастапқы деңгейін оның барлық компоненттері бойынша бағалайды.

Жоғары оқу орнындағы дене тәрбиесі курсының үлкен тәрбиелік әлеуеті тұлғаның адамгершілік, эстетикалық, ерік-жігерлік қасиеттерін, еңбексүйгіштік пен жауапкершілікті қалыптастыруға айтарлықтай ықпал ете алады, бұл қазіргі қоғамға қажет [6].

Университетте студенттердің дене тәрбиесін жақсарту бағыттары көрсетілген, олардың жан-жақты қолданылуын ескере отырып, студенттердің дене шынықтыруының

сапалық параметрлеріне ықпал етіп қана қоймай, олардың физикалық денсаулығына әсер етуі керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Пятков В.В. Формирование мотивационно-ценностного отношение студентов к физической культуре: на материале педвузов: дис ... канд. пед. наук. - Сургут, 1999. - 184 с.
2. Теория и методика физического воспитания / под ред. Крুцевич Т.Т. 2. – Киев: Олимпийская литература, 2014. – 392 с.
3. Станкин М. Психолого-педагогические основы физического воспитания / Станкин М. – М., 2015. - 180 с.
4. Чернобаб И.О., Грибан Г.П., Чубаров М.М. Пути повышения эффективности физического воспитания в вузах // Физическая культура и спорт в повышении социальной активности студентов: Сборник научных трудов/ Уманский сельхозинститут. – Умань, 1990. – С. 9-20.
5. Орлов Ю.М. Потребностно-мотивационные факторы эффективности учебной деятельности студентов вуза: дис. ... д-ра психол. наук / Орлов Юрий Михайлович. – М., 1984. – 525 с.
6. Двигательная активность и здоровье человека (теоретико-методические основы оздоровительной физической тренировки): учебное пособие / В.С.Николаев, А.А.Щанкин. – М.Берлин: Директ-Медиа, 2015. –80с.
7. Щетинина С.Ю. Основные концепции и подходы к совершенствованию физического воспитания школьников / С.Ю. Щетинина // Педагогико-психологические и медико-биологические проблемы физической культуры и спорта. – 2013. – № 2 (27). – С. 210-217.
8. Воробьева И.Н. Теоретические основы формирования мотивационно-ценностного отношения школьников к здоровому образу жизни средствами физической культуры //Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Педагогика, психология. 2014. №1 (16). С. 37-40.
9. Атамась О.А. Аспекты формирования готовности будущих учителей физической культуры к внедрению технологий оздоровительного фитнеса //Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Педагогика, психология. 2013. №1 (12). С. 33-35.
10. Виноградов П.А. Физическая культура и спорт трудящихся / П.А. Виноградов, Ю.В.Окуньков. – М.: Советский спорт, 2015. –172с.
11. Наговицын Р.С. мотивация студентов к занятиям физической культурой в вузе // Фундаментальные исследования. – 2011. – № 8-2. – С. 293-298;

12. Бароненко В.А. Здоровье и физическая культура студента: Учебное пособие / В.А.Бароненко. – М.: Альфа-М, ИНФРА-М, 2012. –336с.
13. Евсеев Ю.И. Физическая культура: Учебное пособие / Ю.И.Евсеев. – Рн/Д: Феникс, 2012. –444с.
14. Здоровьесберегающая физическая культура в профессионально-педагогическом вузе [Электронный ресурс]: учебно-методическое пособие / под ред. С.А. Медведевой, Е.Б. Ольховской, Т.А. Сапегинной. Екатеринбург: Изд-во Рос. гос. проф.-пед. ун-та, 2016. 260 с.
15. Бажин А.В. Актуальные проблемы развития физического воспитания студентов / А.В. Бажин, Е.О. Дрягина//современное образоваие: плюсы, минусы и перспективы: материалы VIII международной научно-практической конференции. – 2017. – С. 18-21.
16. Канагатов Н.Т. Актуальные проблемы развития физического воспитания студентов / Н.Т. Канагатов Л.А. Сирока // Образование: традиции и инновации: материалы IV международной научно-практической конференции. – 2014. – С. 60-63.

ҒТАМР

СПОРТТЫҚ ҚОЗҒАЛЫСТЫҢ ӘДІСТЕРІН БАҚЫЛАУ

Н.А. УМИРЗАКОВ

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе, Қазақстан

Аңдатпа. Арнайы және спорттық дайындықты бағалау үшін қажетті сынақтар мен бақылау тапсырмаларын дербес таңдауға, олардың нәтижелері дұрыс орындауға және бағалауға мүмкіндік береді. Спорт түрлерінде қозғалыс әдісінің тиімділігін бағалау үшін жаттығу элементтерінің техникасын орындауды бақылау қажет. Мысалы, жүзу, жүгіру, шаңғымен және конькимен сырғанау сияқты спорт түрлерінде қозғалысқа қарай жылдамдық өлшенеді. Спорттық ойындарда техникалық дайындық белгілі бір шабуылдаушылар саны немесе қорғаныс әрекеттері арнайы әдістермен бағалануы мүмкін. Тактикалық ойлауды өзін-өзі бақылау үшін ақпараттық құралдары пайдаланылады. Онда болжамды тактикалық жағдай бейне экранында көрсетіледі.

Түйін сөздер: Волейбол, тактика, шаңғы, спорт, жүзу, жүгіру

Аннотация. Позволяет самостоятельно выбирать испытания и контрольные задания необходимые для оценки специальной и спортивной подготовки, правильно выполнять и оценивать их результаты. Для оценки эффективности метода движения в видах спорта необходимо контролировать выполнение техники тренажерных элементов. Например, в таких видах спорта, как плавание, бег, катание на лыжах и коньках, измеряется скорость движения. Техническая подготовка спортивных играх может быть оценена специальными методами с определенным количеством атакующих или защитными действиями. Для самоконтроля тактического мышления используются информационно-коммуникационные технологии.